

УДК 378.14

БРЕСЛАВСЬКА А. Б.

м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАСОБАМИ ПРОЕКТІВ В УМОВАХ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті розглядаються особливості підготовки майбутніх вихователів до проектної діяльності як засобу формування професійної компетентності в умовах позааудиторної діяльності; приділена увага визначенню сутності понять «компетентність», «проект» «позааудиторна діяльність» майбутнього вихователя дошкільного навчального закладу; проаналізовані основні форми проектної роботи, які формуються в процесі позааудиторної діяльності та головні показники їх компетентності; визначені умови удосконалення навчально-виховного процесу у підготовці до проектної діяльності.

Ключові слова: проект, компетентність, вільний час, позааудиторна діяльність.

Постановка проблеми. Стрімкі зміни в соціально-економічному, політичному і культурному житті нашого суспільства вимагають кардинальних змін у сфері освіти на всіх її рівнях, що веде до зміни освітньої парадигми, що набуває особистісно-орієнтований характер, що ставить в основу розвиток внутрішнього потенціалу особистості, самостійне вирішення складних завдань сучасності. У процесі професійної підготовки студенти повинні володіти здібностями вчитися і самоорганізуватися, умінням встановлювати пріоритети, ставити оперативні та стратегічні цілі і прагнути їх досягнення, змінювати радикально, перебудовувати життєві умови.

Найбільш сприятливий розвиток і саморозвиток особистості майбутнього фахівця здійснюється в умовах підготовки до організації проектної діяльності, що веде до отримання продуктів, що несуть суб'єктивно-творчий характер і відображають особистісні досягнення кожного.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сьогодні відчувається недостатність науково-методичних рекомендацій із проблем підготовки майбутніх вихователів до проектної діяльності, використання яких впливає на формування компетентного вихователя дошкільного навчального закладу. Тому одне з головних завдань підготовки майбутніх вихователів є формування в них найкращих якостей, надання їм творчого спрямування у вирішенні будь яких завдань.

Проблема проектної діяльності досліджувалася в численних роботах вітчизняних і зарубіжних учених у галузі філософії, педагогіки, психології – Ю. К. Бабанського, В. П. Беспалько,

Н. В. Бордовського, Л. С. Виготського, Б. С. Гершунського, В. І. Загвязинського, М. С. Кагана, А. Н. Леонтєва, Р. С. Немова, А. П. Огурцова, І. П. Підласий, Л. С. Рубінштейна, А. Т. Спіркина, В. А. Сластенина, Л. І. Лебедевої, І. Б. Котова, Л. В. Фрідман, А. В. Хуторського, Г. І. Щукіної та інших.

Розробкою та аналізом основ проектної діяльності, вивченням особливостей її організації займалися Є. М. Борисова, М. Є. Брейгіна, І. М. Бухтіярова, Н. О. Гафурова, В. В. Гузєєв, Н. Ю. Єрофєєва, В. В. Копилова, О. Е. Ломакіна, В. М. Монахов, М. В. Моїсеєва, Т. А. Новикова, О. С. Полат, Н. Ю. Пахомова, І. В. Ромашко, Н. В. Тарасова, І. Д. Чечель та інші.

Аналіз науково-педагогічної літератури показав, що, незважаючи на різнобічність охоплення багатьох питань, які стосуються організації проектної діяльності, і безперечну теоретичну і практичну значимість, обговорювана проблема залишається відкритою для теоретичного осмислення та експериментального вивчення.

Метою статті є аналіз особливостей підготовки майбутніх вихователів дошкільних навчальних закладів до проектної діяльності з метою формування компетентного вихователя в умовах позааудиторної діяльності.

Виклад основного матеріалу. Отже, дозвілля активно реагує на зміни в суспільстві як в соціальній системі і виступає певною характеристикою її життєздатності, відображенням потенціалу суспільного розвитку, а найбільш чутливим виявляється до політичних та економічних зрушень. Потреби життя вимагають розробки і впровадження нових наукових підходів до дослідження особливос-

тей цього соціального явища, його змісту, принципів і специфіки функціонування. Актуальним стає також визначення ефективності нових дозвілєвих технологій, поліваріантних способів організації культурно-дозвілєвої діяльності.

Сьогодні результативність вищої освіти визначається не стільки кількісним показником засвоєних у процесі навчання та виховання знань, умінь і навичок, скільки готовністю випускників до свідомої активної та самостійної діяльності, що дозволяла б визначати та реалізовувати на практиці певні педагогічні завдання, які не мають аналогів. У наш час реалізація цих завдань найчастіше пов'язується з використанням педагогічних інновацій.

Серед останніх інновацій чільне місце займає метод проектів, ми виходимо з того, що технологія проектного навчання є оптимальною для реалізації позааудиторної роботи у вищому педагогічному навчальному закладі.

Проектна технологія перебуває у взаємозв'язку з іншими педагогічними технологіями, оскільки історичним її корінням є проблемне навчання, в основі міжпредметних проектів лежить інтегроване навчання, а ігрові форми колективної діяльності є наслідком взаємопроникнення з інтерактивною технологією. Безумовним залишається той факт, що в основі даної технології є особистісний досвід, тому, безумовно, її витоками вважають особистісно-орієнтоване виховання.

За сучасних умов проектна діяльність студентів стала важливою складовою підготовки майбутніх вихователів і вирішує наступні завдання в позааудиторний час:

- підвищує якісний рівень професійної підготовки студентів;
- створює умови для формування творчої та активної особистості майбутнього вихователя; формує високий рівень комунікативної культури студента; формує в студентів досвід приймати нестандартні рішення.

Принциповим здобутком педагогічної науки початку ХХ століття стало усвідомлення потреби в дидактичному забезпеченні процесу пробудження суб'єктного потенціалу особистості та набуття нею потреби в системному саморозвитку. Період переходу від традиційної до проектної діяльності (як складової інноваційного підходу в освіті) від-

значився необхідністю в перегляді та реформуванні традиційних освітніх моделей на шляху до плекання молоді, здатної на активну роль у житті та розв'язання найскладніших проблем сьогодення.

Відомий педагог В. Сухомлинський неодноразово підкреслював, що педагогіка має набути функції проектуючої науки і що «...проекування і творення людини, здатної стати активною силою суспільного розвитку і сьогодні, і в майбутньому, – це найважливіше завдання школи і кожного педагога зокрема» [6, с. 328]. Для реалізації цього завдання в практичній діяльності педагоги мають використовувати психологічні знання про особистість, впроваджуючи технологічний підхід у навчально-виховному процесі.

Як відомо, у процесі реалізації проекту (як різновиду проектної діяльності) знання не лише набувають особливої міцності та усвідомлення, а й асоціативно пов'язуються з отриманим задоволенням, що стає стимулом (поштовхом) до нового пошуку. Пошук, у свою чергу, викликає нові асоціації, нові проекти. Освіта має включати в себе не тільки сукупність набутих теоретичних знань, а й поєднувати знання, уміння і навички, що здобуває особистість протягом усього життя і які допомагають у вирішенні життєвих проблем.

Сутність даної технології сучасні вчені вбачають у функціонуванні цілісної системи дидактичних засобів (змісту, методів, прийомів тощо), що адаптує освітній процес до структурних та організаційних вимог проектування [5; 7]. Таке розуміння даної проблеми вимагає послідовного, системного вирішення певних проблемних ситуацій, які вимагають від студентів певних розумових, дослідницьких та пошукових зусиль, набуття та удосконалення вмінь публічного захисту продукту виконання проекту.

Зростання популярності досвіду упровадження «методу проектів» у різних країнах Європи протягом останнього часу вплинуло на збільшення кількості різних підходів до трактування його суті. Ми спиратимемось на ряд обов'язкових критеріальних вимог, розроблених вченими, до проектної діяльності:

- наявність освітньої проблеми, складність та актуальність якої відповідає освітнім запитам та життєвим потребам студентів;

- дослідницький характер пошуку шляхів розв'язання проблеми;
- структурування діяльності відповідно до класичних стадій проектування: моделювання умов для виявлення студентами проблеми, її постановка, дослідження, пошук шляхів розв'язання, експертиза та апробація версій, конструювання підсумкового проекту (чи його варіантів), його захист, корекція та впровадження;
- самодіяльний характер творчої активності студентів;
- практичне чи теоретичне (але в будь-якому випадку прикладне) значення результату діяльності (проекту) та готовність до застосування (впровадження);
- педагогічна цінність діяльності (студенти здобувають знання, розвивають особистісні якості, оволодівають необхідними способами мислення та дії) [4].

На нашу думку, також слід зважати на змістову частину проекту, яка має бути чітко структурована, алгоритмічна, частіше із зазначенням поетапних результатів, тому лише за умов наявності всіх вищезазначених ознак можна говорити про проект як метод побудови освітнього процесу (за окремим винятком, певні етапи можуть змінюватися).

На початку розвитку проектної технології, за основу якої було взято проблемні ситуації, В. Кіпатрик виділив п'ять різновидів проектів:

- продуктивний проект, пов'язаний з трудовою діяльністю;
- споживчий (його метою є споживання у найширшому розумінні, включаючи розваги): підготовка екскурсій, розробка і надання різних послуг, проекти розв'язання проблем життєзабезпечення певного колективу;
- проект розв'язання проблеми (науково-дослідницький проект);
- проект-вправа (проекти навчання і тренування для оволодіння певними навичками) [4].

Дана класифікація ґрунтується на характері діяльності учасників технології проектування: фізична робота – трудова та конструкторська діяльність; розумова робота – пошукова, науково-дослідницька діяльність; розвивальна діяльність – набуття вмінь і навичок на основі виконаних вправ; соціально-рольова діяльність – підготовка до суспільних відносин; професійно спрямована діяльність – вирішення проблем у певній галузі науки.

У залежності від провідної ознаки діяльності, покладеної в основу проекту, сьогодні розрізняють такі проекти:

- За складом учасників проектної діяльності: індивідуальні; колективні (парні, групові).

- За характером партнерських взаємодій між учасниками проективної діяльності: кооперативні; змагальні; конкурсні.
- За мірою реалізації міжпредметних зв'язків: монопредметні; міжпредметні; позапредметні (надпредметні).
- За характером координації проекту: безпосередній (жорсткий чи гнучкий); прихований.
- За тривалістю: короткі; тривалі; довготривалі.
- За метою та характером проектної діяльності: інформаційні; ознайомлювальні; мистецькі; науково-пошукові; конструкційні тощо.

Якщо попередня класифікація передбачала виявлення провідної ознаки діяльності, то класик української педагогіки Григорій Ващенко, відчувши та узагальнивши віяння епохи, диференціював методи навчання за роллю, яку відіграє учень у навчально-виховному процесі [2].

Названі класифікації не є повними, оскільки характеризують проекти тільки за однією з ознак – освітнім призначенням, у основі якого лежать психолого-педагогічні аспекти розвитку особистості.

Отже, сьогодні проект став дидактичним засобом активізації науково-дослідницької діяльності студентів, розвитку їх креативності і водночас формування конкретних якостей особистості.

На нашу думку, визначення технології навчання, дане М. Бершадським і В. Гузеєвим [1], найповніше охоплює всі представлені вище дидактичні компоненти. Це поняття характеризується авторами як «система, що складається з:

- моделі початкового стану студента, який необхідно врахувати для здійснення технологічного процесу;
- деякого діагностичного і операційного уявлення планованих результатів навчання, моделі кінцевого результату;
- засобів діагностики поточного стану і прогнозування тенденцій найближчого розвитку (моніторингу) системи;
- набору моделей навчання;
- критеріїв вибору або побудови оптимальної моделі навчання для даних конкретних умов;
- механізму зворотного зв'язку, що забезпечує взаємодію між даними діагностики і вибором моделі навчання, відповідної отриманим даним» [1, с. 31].

У межах нашого дослідження враховувалися характеристики процесу форму-

вання проектувальної компетентності у студентів, майбутніх вихователів, бралися до уваги вимоги зовнішніх умов організації даного процесу (різноманітність предметів професійної підготовки, високий темп засвоєння нових знань) і вікові особливості (активний і самостійний характер розумової діяльності, потреба у високоякісній професійній підготовці). Результатом вибору технології навчання, адекватної вказаним критеріям, є технологія проектної діяльності.

Ми виділяємо три типи індивідуальних проектів: обов'язкові, призначені викладачем; проекти, запропоновані педагогом на вибір; проекти, які знаходить сам студент.

Аналіз літератури і педагогічного досвіду дозволив нам виділити наступні етапи виконання позааудиторного проекту:

- вибір теми проектного завдання;
- оцінка інтелектуальних, матеріальних і фінансових можливостей, необхідних для виконання проекту;
- збір і обробка необхідної інформації;
- розробка ідей виконання проекту;
- планування, організація і виконання проекту, поточний контроль і коректування діяльності;
- оцінка якості виконаної роботи, захист проекту [3].

Діяльність викладача при реалізації методу проектів здійснюється за трьома основними напрямками: формування банку завдань, створення умов для розробки і здійснення студентами проектів і озброєння їх необхідними для цього знаннями і вміннями.

Охарактеризуємо складові проекту, який організується для студентів у позааудиторний час, метою якого є створення умов, за яких студенти: самостійно набувають нові знання; учаться користуватися набутими знаннями для вирішення пізнавальних і життєвих проблем; оволодівають комунікативною компетентністю, працюючи в групах; розвивають інформаційну компетентність.

Система дій педагога і студента визначається етапом проектної діяльності. У той же час слід зазначити обмеження у використанні проектів у позааудиторний час: низька мотивація студентів до участі в проекті; недостатній рівень сформованості вмінь проектної діяльності. У даному випадку викладачам, кураторам груп необхідно оволодіти методологічними основами проектування у кон-

тексті теорії діяльності, які представлені в працях психологів В. Давидова, О. Леонт'єва.

Проектна діяльність забезпечує систему діючих зворотніх зв'язків та сприяє розвитку особистості і самореалізації не тільки студентів, а й педагогів, які опосередковано беруть участь у розробці проектів.

Висновки. Проведений аналіз проектної діяльності дозволив нам припустити, що вона є продуктивним розвивальним освітнім середовищем формування культури дозвілля студентів. Відзначимо, що при формуванні проектувальної компетентності у студентів вищих педагогічних навчальних закладів деякі ознаки проектів є інваріантними: необхідно, щоб спрямованість на зміст майбутньої професійної діяльності була однією з цілей проектної діяльності; всі проекти повинні бути детерміновані колективним характером професійної праці, а, отже, бути груповими; зважаючи на вимоги до організації процесу професійної підготовки студентів у вищому педагогічному навчальному закладі, проекти, не повинні бути довгостроковими; наслідком попереднього положення є внутрішній характер проектів.

Отже, технологія проектування, як і будь-яка інша педагогічна технологія, має свій зміст та мету, загальні завдання, дидактичні методи, передбачає видову класифікацію проектів, психологічні та вікові особливості їх використання, етапи процесу проектування.

Подальші дослідження можуть бути спрямовані на пошук нових форм і методів формування культури дозвілля майбутніх вихователів в умовах позааудиторної роботи.

Список використаних джерел

1. Бершадский М. Е. Дидактические и психологические основания образовательной технологии / М. Е. Бершадский, В. В. Гузеев. — М.: Центр «Педагогический поиск», 2003. — 256 с.
2. Ващенко Г. Виховний ідеал: підруч. для педагогів, вихователів, молоді та батьків: у 2 т. / Г. Ващенко. — Полтава: Редакція газети «Полтавський вісник», 1994. — Т. 1. — 199 с.
3. Дидактические возможности проектного обучения при формировании у студентов технических вузов проектировочной компетентности [Электронный ресурс] / Интернет журнал СаХГУ «Наука, образование, общество». — Режим доступа: <http://journal.sakhgu.ru/work.php?id=8>.
4. Килпатрик В. Х. Метод проектов. Применение целевой установки в педагогическом процессе / В. Х. Килпатрик // Спец. прилож. к журналу «Лицейское и гимназическое образование». — Вып. 4. — 2003 — С. 6.

5. Пальчевский Б. В. Организационно-управленческая направленность проектирования современной образовательной среды / Б. В. Пальчевский. — Минск. — «Тэхналагічная адукацыя». — 2012. — № 2. — С. 5—18.
6. Сухомлинський В. О. Проблеми виховання всебічно розвиненої особистості // Вибр. твори : у 5 т. / В. О. Сухомлинський. — К. : Рад. шк., 1976—1977. — Т. 1. — 1976. — С. 45—199.
7. Ярмаченко М. Д. Від Я. А. Коменського до А. С. Макаренка і В. О. Сухомлинського / М. Д. Ярмаченко // Педагогіка і психологія. — 2000. — № 4. — С. 5—13.
8. Freid S. Civilization and its discontents. — London : Hogart Press, 1979.
9. Parker S. Work and Leisure in Future. — New-York — Washington, 1976.

BRESLAVSKA A. B.

Mykolaiv

FORMATION OF PROFESSIONAL COMPETENCE OF FUTURE TUTORS BY MEANS OF PROJECTS IN THE CONDITIONS OF EXTRACURRICULAR ACTIVITY

The article deals with features of training of future tutors to the project activity as means of professional competence formation in conditions of extracurricular activity: the attention is given to definition of essence of the concepts «competence», «project» «extracurricular activity» of future tutor of preschool educational institution; the main forms of the project work which are formed during extracurricular activity and the main indicators of their competence are analyzed; improvement conditions of educational process in preparation for the project activity are defined.

Keywords: project, competence, free time, extracurricular activity.

БРЕСЛАВСКАЯ А. Б.

г. Николаев

ФОРМИРОВАНИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОЙ КОМПЕТЕНТНОСТИ БУДУЩИХ ВОСПИТАТЕЛЕЙ СРЕДСТВАМИ ПРОЕКТОВ В УСЛОВИЯХ ВНЕАУДИТОРНОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ

В статье рассматриваются особенности подготовки будущих воспитателей к проектной деятельности как средства формирования профессиональной компетентности в условиях внеаудиторной деятельности: уделено внимание определению сущности понятий «компетентность», «проект» «внеаудиторная деятельность» будущего воспитателя дошкольного учебного заведения; проанализированы основные формы проектной работы, которые формируются в процессе внеаудиторной деятельности, и основные показатели их компетентности; определены условия совершенствования учебно-воспитательного процесса в подготовке к проектной деятельности.

Ключевые слова: проект, компетентность, свободное время, внеаудиторная деятельность.

Стаття надійшла до редколегії 04.04.2014

УДК 372

ДРОЗД О. В.

м. Миколаїв

ФОРМУВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ У ПОЛІЕТНІЧНОМУ СЕРЕДОВИЩІ ДНЗ

У статті детально розглядається поняття «толерантність», його компоненти і особливості формування у дітей старшого дошкільного віку. Автор статті акцентує увагу на поліетнічному середовищі ДНЗ, як сприятливому просторі для виховання тих загальнолюдських якостей і рис, які визначають високий рівень сформованості толерантності, описує організаційні методи й форми, що допоможуть вихователю і батькам дітей старшого дошкільного віку ефективно сформувати толерантність.

Ключові слова: толерантність, формування, особистість, поліетнічне середовище, соціальне середовище.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку людство серйозно замислилося над злободенними проблемами моральності, аксіологічних пріоритетів юного покоління. Оскільки Україна – поліетнічна країна, Конституцією передбачена рівність перед законом усіх, незалежно від походження, расової та націо-

нальної належності, мови тощо. Держава гарантує представникам усіх національностей, що проживають на території України, право вільного національно-культурного розвитку. Організація Об'єднаних Націй визначила 16 листопада Міжнародним Днем толерантності. Тому в останні 20 років значно активі-